

30.3.2012

Dnro 3365/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

HENKILÖN NOUTAMINEN TERVEYSKESKUKSEEN TUTKITTAVAKSI

1

KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle 23.9.2010 osoittamassaan kirjeessä - - - terveyskeskuk-
sen henkilökuntaa sekä poliisiviranomaisia vapaudenriistosta ja kunnianloukkauksesta. Kante-
lijan mukaan hänet vietiin poliisin aloitteesta aiheettomasti terveyskeskukseen tutkittavaksi.
Hän arvostelee myös häntä kuljettaneita ensihoitajia epäasiallisesta käytöksestä.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin - - - terveyskeskuksen lausunto, jonka antoi vs. ylilääkäri - - -. Sen
liitteenä on apulaisylilääkäri - - - selvitys, asiaa koskevat potilaskertomusmerkinnät sekä sai-
raankuljetuksesta täytetty korvaushakemuslomake. Kantelija antoi vastineen.

3

RATKAISU

Käsitykseni mukaan terveyskeskuksen menettelyä ei ole pidettävä lainvastaisena. Kiinnitän
kuitenkin huomiota jäljempänä esittämiini näkökohtiin lievempien keinojen ensisijaisuudesta
kutsuttaessa henkilö terveyskeskukseen tutkittavaksi.

3.1

Selvitys

Apulaisylilääkäri - - - kertoo selvityksessään, että poliisi oli ottanut häneen yhteyttä 2.9.2010 ja
pyytäneet kantelijan mielentilan arviointia. Poliisi ja sosiaalityöntekijä olivat aikaisemmin otta-
neet häneen yhteyttä useamman kerran samassa asiassa. Apulaisylilääkäri ilmoitti päivystyk-
selle, että heidän tulisi lähettää paikalle ambulanssi arvioimaan potilaan tilaa. Hän laati myös
kirjallisen virka-apupyynnön siltä varalta, että potilas ei suostuisi lähtemään terveyskeskuk-
seen. Tavoitteena oli kuitenkin, että kantelija tulisi ambulanssin kyydissä vastaanotolle. Poliisin
apuun turvaudutaan vain silloin, jos henkilö on tunnetusti itselleen tai muille erittäin vaarallinen
ja ehdottomasti kieltäytyy lähtemästä ambulanssihenkilökunnan mukaan.

Apulaisylilääkäri toteaa, että terveyskeskuksella on edellä mainituissa tilanteissa velvollisuus
käynnistää tutkimukset potilaan mielentilan arvioimiseksi.

Kantelijan potilaskertomuksesta käy ilmi, että terveyskeskuslääkäri tutki hänet 2.9.2010 ja totesi, että edellytykset tahdosta riippumatonta hoitoa koskevan tarkkailulähetteen laatimiselle eivät täyttyneet.

Sairaankuljettajien merkintöjen mukaan kantelija ei ensin halunnut tulla mukaan, mutta suostui siihen sitten. Hänen äitinsä oli mukana saattajana.

3.2

Arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Perustuslain 7 §:n mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Ketään ei myöskään saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Terveyskeskuslääkärin toimintavelvollisuus

Mielenterveyslain (1116/1990) 29 §:ssä säädetään, että jos on syytä epäillä, että edellytykset terveyskeskuksen toimialueella asuvan tai oleskelevan hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, terveyskeskuksen vastaavan lääkärin tai hänen määräämänsä lääkärin on tarvittaessa laadittava hänestä tarkkailulähete ja toimitettava hänet sairaalaan.

Poliisin toimintavelvollisuus

Mielenterveyslain 30 §:ssä säädetään, että tavatessaan henkilön, joka todennäköisesti voidaan määrätä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta, tai saatuaan tietää tällaisesta henkilöstä, poliisin on ilmoitettava asiasta terveyskeskukseen. Erittäin kiireellisessä tapauksessa poliisi on velvollinen toimittamaan hänet heti terveyskeskukseen tutkittavaksi.

Poliisin virka-apu

Mielenterveyslain 31 §:ssä säädetään, että jos terveyskeskuksen tai sairaanhoitopiirin lääkäri katsoo, että 8 §:ssä tarkoitetun henkilön kuljettamisessa terveyskeskukseen, sairaalaan tai muuhun sairaanhoidon toimintayksikköön tarvitaan kuljetettavan väkivaltaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi terveydenhuoltoalan ammattikoulutuksen saaneen saattajan lisäksi muukin saattaja, poliisi on velvollinen avustamaan kuljetuksessa. (Viittaus lain 8 §:ään tarkoittaa henkilöä, joka on tahdosta riippumattoman hoidon tarpeessa.)

Hallinnon oikeusperiaatteet

Hallintolain 6 §:ssä säädetään, että viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

3.2.2

Kannanotto

Selvityksestä käy ilmi, että apulaisylilääkäri - - - oli saanut useita yhteydenottoja kantelijan käytöksestä poliisi- ja sosiaaliviranomaisilta. Nähdäkseni apulaisylilääkäriillä oli yhteydenottojen perusteella velvollisuus ryhtyä selvittämään kantelijan mahdollista hoidon tarvetta (mielenterveyslain 29 §). Tältä osin hän on siis toiminut asianmukaisesti. Kyse on siitä, millä tavalla tämä selvitystehtävä olisi tullut suorittaa.

Mielenterveyslaissa ei ole täsmällisiä säännöksiä henkilön noutamisesta terveyskeskukseen tutkittavaksi. Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio on 18.12.2008 (dnro 4157/2008)¹ tehnyt sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen lainsäädännön täsmentämiseksi, mutta esitys ei ole toistaiseksi johtanut toimenpiteisiin.

Mielenterveyslakia on kuitenkin vakiintuneesti tulkittu siten, että henkilö voidaan tarvittaessa noutaa terveyskeskukseen (esim. KKO 1992:144). Lain 31 §:stä käy ilmi, että kuljettaminen on ensi sijassa terveydenhuollon ammattikoulutuksen saaneen henkilökunnan tehtävä ja poliisin myötävaikutus on toissijaista ja sidottu laissa oleviin edellytyksiin (potilaan väkivaltaisuus tai muu vastaava syy).

Ylilääkäri - - - lausunnon mukaan terveyskeskuksen käytäntönä on "tilata ambulanssi ja mikäli potilas ei suostu lähtemään mukaan, pyydetään virka-apua". Näin apulaisylilääkäri myös menetteli.

Nähdäkseni terveyskeskuksen käytäntö on siinä mielessä asianmukainen, että virka-avun pyytäminen on viimesijainen toimenpide. Mielestäni ensisijaisen toimenpiteen ei kuitenkaan tulisi olla ambulanssin lähettäminen, vaan potilaan kutsuminen terveyskeskukseen tai lääkärin koti-käynti potilaan luona.

Perustelen kantaani kaikessa viranomaistoiminnassa noudatettavalla suhteellisuusperiaatteella (hallintolain 6 §): Viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Vaikka ambulanssihenkilökunta ei voi pakottaa noudettavaa tulemaan mukaan, noudettavalla ei käytännössä ole mahdollisuutta kieltäytyä ja hän saattaa – kuten tässäkin tapauksessa – kokea tilanteen vapaudenriistona. Ambulanssin saapuminen saattaa myös olla noudettavaa leimaava toimenpide.

Olen kuitenkin ottanut huomioon, että noutamisen kiireellisyyden arviointi saattaa usein olla vaikeaa. Tässä tapauksessa viranomaisten kantelijan käyttäytymisestä apulaisylilääkärille antama kuvaus on ollut sen laatuinen, että minulla ei ole perusteita arvostella hänen ratkaisuaan ambulanssin lähettämisestä. Kiinnitän kuitenkin huomiota edellä esittämiini yleisiin näkökohtiin lievempien keinojen ensisijaisuudesta.

3.3

Muut kantelussa esitetyt seikat

Asiakirjoista saatava selvityksen perusteella en katso, että muut kantelussa esitetyt seikat antavat minulle aihetta toimenpiteisiin.

---

¹ Esitys on luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi (ratkaisut verkossa).

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen - - terveyskeskuksen tietoon Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän anonymisoidun version tästä päätöksestä tiedoksi sosiaali- ja terveysministeriöön huomioon otettavaksi lainsäädäntöä kehitettäessä.